

ZAMÍŘENO NA RYSA

SIMONA POLÁKOVÁ

RNDr. SIMONA POLÁKOVÁ

Zooložka a projektová manažerka na MŽP ČR. V současnosti se věnuje projektu na ochranu a monitoring rysa ve střední Evropě. V rámci FOP se specializuje se na osvětové a vzdělávací projekty.

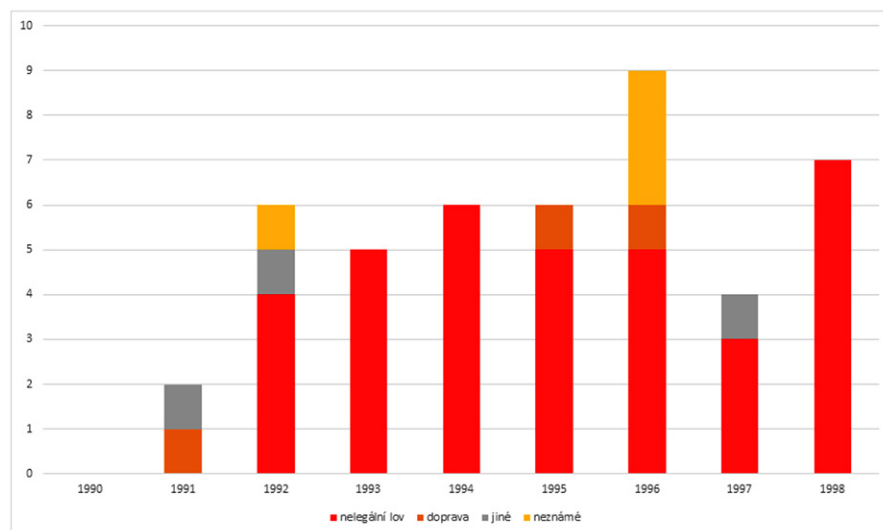
Rys ostrovid je zatím naše nejběžnější velká šelma, v řeči čísel to znamená, že v Čechách (a přilehlém Bavorsku a Rakousku) žije 60-80 dospělých zvířat a na Moravě se pohybuje do 10 dospělých jedinců. Populace se již delší dobu udržují v této výši, ač u česko-bavorsko-rakouské populace z modelů vyplývá, že by zde byly podmínky až pro 250 zvířat (Woelfl, ústní sdělení). Příčinou stagnujícího stavu nejsou přírodní podmínky, nýbrž úmrtnost rysů na silnicích a železnicích a nelegální lov.

O fragmentaci krajiny a rysovi by se dalo napsat mnohé, v tomto článku se ale zaměříme na druhý smrtící faktor – nelegální lov neboli pytláctví. Tato problematika rozhodně není specificky česká. V Bialowiezském pralese mohlo v letech 1991-2011 pytláctví za 38,5 % úmrtnosti dospělých rysů (Kowalczyk et al. 2015). Ohroženy jsou především malé populace, jako je česko-bavorsko-rakouská, Karpatská, k níž patří moravští rysové, je mnohem větší (kolem 2 000 jedinců – Breitenmoser et al. 2017), a tak je schopna se s tlakem člověka lépe vyrovnat. V oblasti Šumavy a Bavorského lesa bylo odhadnuto, že za 78 % úmrtí mohou pytláci (Wölfel et al. 2001) (obr. 1). Heurich a kolegové (2018) matematickými modelováním odhadli, že pokud bude nelegální zabíjení odstraňovat z populace 15-20 % dospělých rysů, celá šumavská populace do sta let vyhyne.

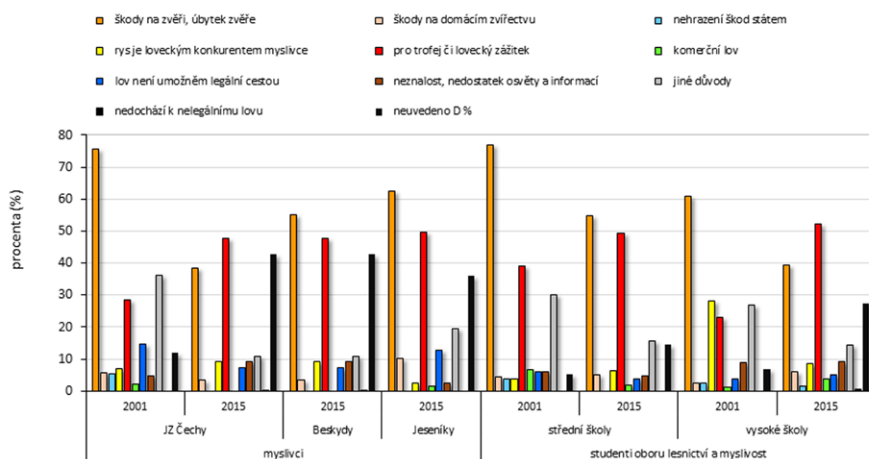
Fenomén nelegálního lovu je velmi těžké zkoumat. Mrtvá zvířata se většinou vůbec nenajdou, a pokud je nalezeno mrtvé tělo, nenajde se kulka, pokud se najde kulka, nejsou další potřebné důkazy pro další vyšetřování. Lovci se navzájem neudávají, a i když existují nějaká podezření, je velmi těžké je prokázat. Policie na vyšetřování těchto zločinů není připravována, navíc správně provedené forenzní šetření mrtvého rysa vyžaduje veterináře se speciálními znalostmi. Takže zatím nebyl ani v Česku, ani v Bavorsku odsouzen jediný pytlák. A to v Německu dokonce byli najati soukromí vyšetřovatelé, aby prošetřili nález ostatků rysa u obce Lam. V Rakousku byli dva pytláci, manželé, dopadeni a zaplatili pokutu.

Co vede lidi k tomu, aby takto porušovali zákon? K lepšímu pochopení nám pomohou tři skutečnosti. Rys je považován za hodnotnou trofej, za velkého škůdce především na srnčí zvěři a tradují se zvěsti o mnohem vyšších počtech jedinců v české kotlině, než reálně jsou. Co se týče početnosti, myslivecké statistiky dlouhodobě reportují přes 300 zvířat (v roce 2016 to bylo 306), což je dost rozdíl oproti dlouhodobému vědeckému monitoringu. Vyplývá to z metodiky sčítání, a v tomto případě je metodická chyba dost fatální.

Co se týče rozdělení významu rysa jakožto „trofeje“ a „škůdce“, pomůže nám výzkum,

Obr. 1 Příčiny úhynů rysa v oblasti Šumavy a Bavorského lesa v letech 1990 – 1998 (n = 67) (Wölfel et al. 2001).

Jaké jsou důvody nelegálního lovu rysa v ČR?

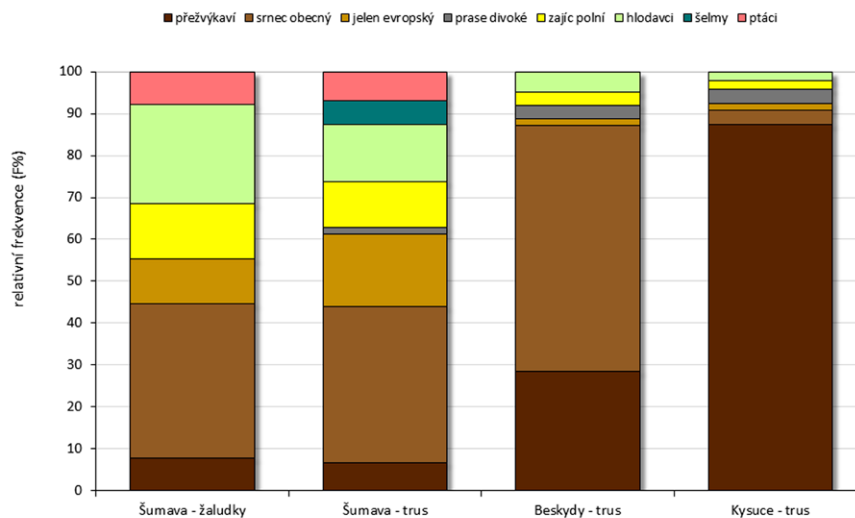
Obr. 2: Výsledek anonymní ankety – odpověď na otázku „Jaké jsou důvody nelegálního lovu rysa ostrovida v ČR?“ (kol. autorů, 2017)

ktej provedl profesor Jaroslav Červený z ČZU s dalšími kolegy v roce 2001. V roce 2015 byl zopakován jakožto součást přípravy programu péče o velké šelmy (kol. autorů, 2017). V anonymní anketě byli dotazováni myslivci a studenti středních a vysokých škol s výukou myslivosti na jejich postoj k rysí otázce. V roce 2001 probíhal průzkum pouze v Čechách a odevzdáno bylo 382 dotazníků. V roce 2015 byla výzkumná oblast rozšířena i na Moravu a získáno bylo 778 odpovědí. V jihozápadních Čechách vzrostl počet myslivců, kteří se přiznali k nelegálnímu odstřelu rysa z 11 na 15 %, a těch, kteří o takových případech věděli, z 38 % na 47 %. V Beskydách přiznalo nelegální odlov 6 % a v Jeseníkách 2 % myslivců. Na středních školách vědělo v roce 2001 o konkrétních případech nelegálního lovu rysa 23 % a v roce 2015 24 % žáků, na vysokých školách vzrostl počet ze 17 % na 20 %. Mezi lety se změnila i hlavní příčina nelegálního odstřelu – na počátku milénia to byly hlavně škody na zvěři, dnes je to spíš lovecký zážitek (obr. 2).

Co se týče vlivu rysů na zvěř, především srnčí, máme dnes k dispozici množství údajů především ze Šumavy. Preferovanou kořistí rysa je zvíře velikosti srnce, anebo kolouši a slabší laně, ale sezónně se živí i zajíci nebo drobnými hlodavci (obr. 3) (kol. autorů 2017). Jen výjimečně loví divoká prasata a lišky. Šumavská populace má stravu více diverzifikovanou než západokarpatská, v trusu bylo nalezeno 63 % versus 92 % kopytníků, 11 % versus 5 % zajíců, 14 % versus 4 % drobných hlodavců a šelmy a ptáci se nacházeli pouze v trusu šumavských zvířat.

Predace rysem má zásadní vliv na populaci srnčí v oblastech, které jsou málo produktivní, a relativně zanedbatelný v oblastech, které jsou produktivní a hus-

jako samice, ovšem díky větším teritoriím je jejich dopad na stavy zvěře menší. Samec uloví pětkrát méně srnčí kořisti v přepočtu na km² než samice s mláďaty (tab. 1). Pro srovnání – v území navazujícím na NP Šumava, myslivci na české straně uloví až sedmkrát tolik, co samice s rodinou, a na bavorské straně dvakrát tolik ve státních a šestkrát tolik v soukromých honitbách (Belotti et al. 2015). Dalším ukazatelem vlivu rysů na srnčí zvěř může být samotné myslivecké hospodaření – v oblastech, kde se rys vyskytuje, nedochází k žádným úpravám managementu kopytníků. Predační tlak rysů však může být mnohem vyšší v oblastech, kde se tato kočka vyskytuje nově. Kořist však relativně rychle přizpůsobí své chování novým okolnostem, je ostražitější a mnohdy se u srnčí zvěře zlepšuje zdravotní stav (Koubek a Červený 2003) a kvalita trofejí (Červený a Bufka 1996). Co se týče útoků na hospodářská zvířata, dochází k nim relativně výjimečně. Týká

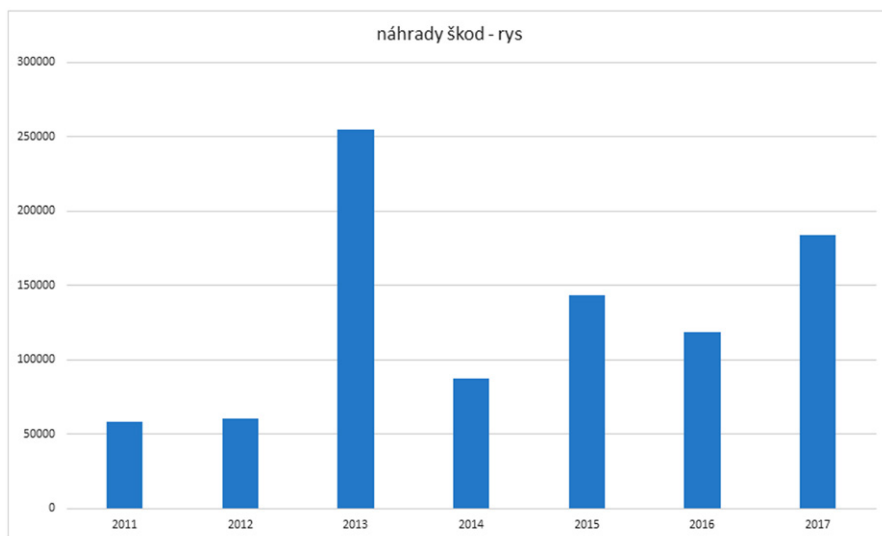
Obr. 3: Složení potravy rysa ostrovida v česko-bavorsko-rakouské a západokarpatské (část dat ze Šumavy Fejtková 2002, Kysuce – data z práce Duřák 2016) populace na základě analýzy obsahu trusu a žaludku (kol. autorů 2017).

tota srnčí populace je tam relativně vysoká (Heurich et al. 2012). Nejvyšší míru predace srnce vykazují matky s mláďaty. Samci spotřebují stejné množství kořisti

se to především ovcí a koz. Jelikož je rys chráněný, stát platí škody jím způsobené. Průměrně je to 130 000 Kč ročně (obr. 4). Tématika spolupráce s různými zájmovými

Lovec	Srnčí zvěře/rok/km ²
Samostatný rysí samec	0,11
Rysí samice s mláďaty	0,61
Český myslivec	1,17-4,35
Bavorský myslivec – státní honitby	1,19
Bavorský myslivec – soukromé honitby	3,84

Tab. 1: Množství ulovené srnčí zvěře rysy a člověkem (kol. autorů 2017)

Obr. 4: Náhrady škod způsobených rysem vyplácené státem (MŽP).

skupinami, včetně myslivců, a potlačování nelegálního lovu rysů je jedním z pilířů projektu 3Lynx, který je financován progra-

mem Interreg Central Europe. Umožňuje zapojit do diskuze nad ochranou česko-bavorsko-rakouské populace všechny

dotčené země a najít styčné body, které se následně promítnou do přeshraniční strategie ochrany této populace. Jednou z věcí, kde se můžeme inspirovat je, že v Rakousku dnes reintrodukují rysy ne ochranáři, nýbrž myslivci (Schoen, ústní sdělení). Ne že by tam k nelegálnímu lovu vůbec nedocházelo, ale postoj myslivecké veřejnosti se hodně posunul. Pokusme se o podobnou změnu i v Česku.

LITERATURA

- Belotti E., Weder N., Bufka L., Kaldhusdal A., Kuchenhoff H., Seibold H., Woelfing B., Heurich M. 2015:** Patterns of lynx predation at the interface between protected areas and multi-use landscapes in Central Europe. *Plos One*: <http://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0138139>
- Breitenmoser, U., Breitenmoser-Würsten, C., Lanz, T., von Arx, M., Antonevich, A., Bao, W. & Avgan, B. 2015:** Lynx lynx (errata version published in 2017). *The IUCN Red List of Threatened Species 2015*: e.T12519A121707666. Downloaded on 14 August 2018.
- Červený J., Bufka L. 1996:** Lynx (*Lynx lynx*) in south - western Bohemia. *Acta Sc. Nat. Brno*, 30(3): 16–33pp.
- Dulá M. 2016:** Početnost, populační hustota rysa ostrovida (*Lynx lynx*) v CHKO Kysuce a jeho potravní ekologie v porovnání s vlkem obecným (*Canis lupus*). Diplomová práce, PřF MU Brno, 93 pp.
- Fejtklová P. 2002:** Potrava rysa ostrovida (*Lynx lynx*) a lišky obecné (*Vulpes vulpes*) na Šumavě. Diplomová práce, PřF UK v Praze, 97 pp.
- Heurich M., Möst L., Schauburger G. 2012:** Survival and causes of death of European Roe Deer before and after Eurasian Lynx reintroduction in the Bavarian Forest National Park. *European Journal of Wildlife Research* 58: 567–578
- Heurich M., Schulze-Naumburg J., Piacenza N., Magg N., Červený J., Engleder T., Herdtfelder M., Sladova M., Kramer Schadt S. 2018:** Illegal hunting as a major driver of the source-sink dynamics of a reintroduced lynx population in Central Europe. *Biological Conservation* 224: 355–365
- Kol. autorů (2017):** Program péče pro velké šelmy, návrh. 217 str.
- Koubek P., Červený J. 2003:** Vliv rysa ostrovida na populace srnčí zvěře. *Svět myslivosti*, 3: 8–10.
- Kowalczyk R., Gorny M., Schmidt K. 2015:** Edge effect and influence of economic growth on Eurasian lynx mortality in the Bialowieza Primeval Forest, Poland. *Mammal Res.*, 60: 3–8.